

Orivesi Pitkäjärvi arkeologinen valvonta 2017

Teemu Tiainen

Tilaja: Elenia Oy

Sisältö

Perustiedot	2
Kartat	3
Valvonta	4
Tulos	10
Lähteet	10

Kansikuva: Valvonnassa kaivetun maakaapeliojan Pitkäjärventien länsipuolen osuuden eteläpäästä havaittu tumman maan kerros. Itään.

Perustiedot

Alue: Orivesi Pitkäjärvi. Pitkäjärvi (Pitkäjärvi) nimisen historiallisen ajan kylätontin reuna-alueille sijoittuva maakaapelikaivanto.

Tarkoitus: Selvittää onko kaapelikaivantojen kohdilla kiinteää muinaisjäännöstä.

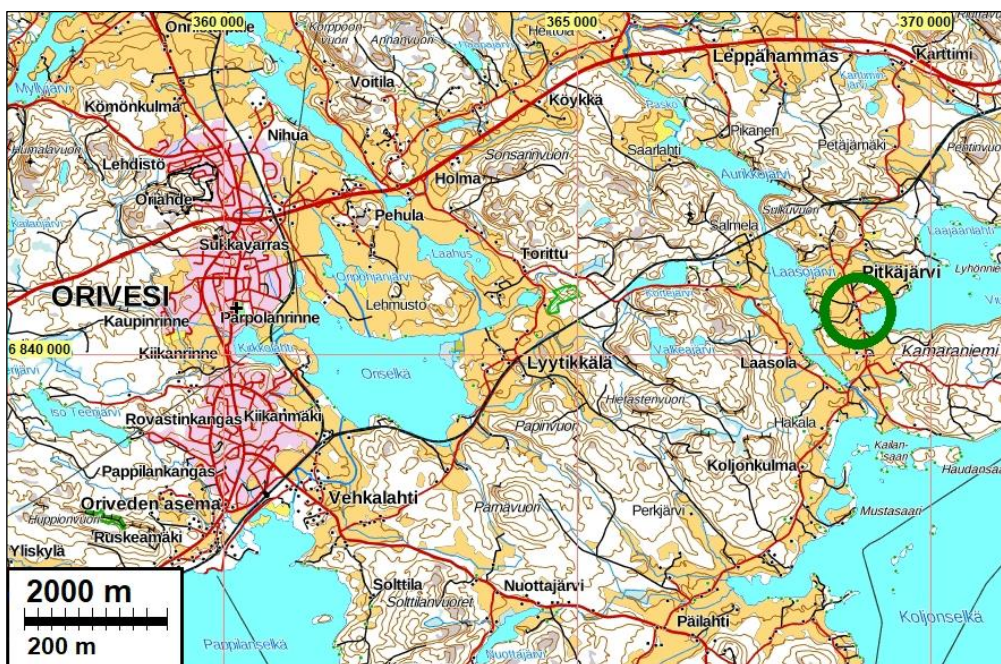
Työaika: Maastotyö 6.11.2017.

Tekijät: Mikroliitti Oy, Teemu Tiainen.

Kustantaja: Elenia Oy.

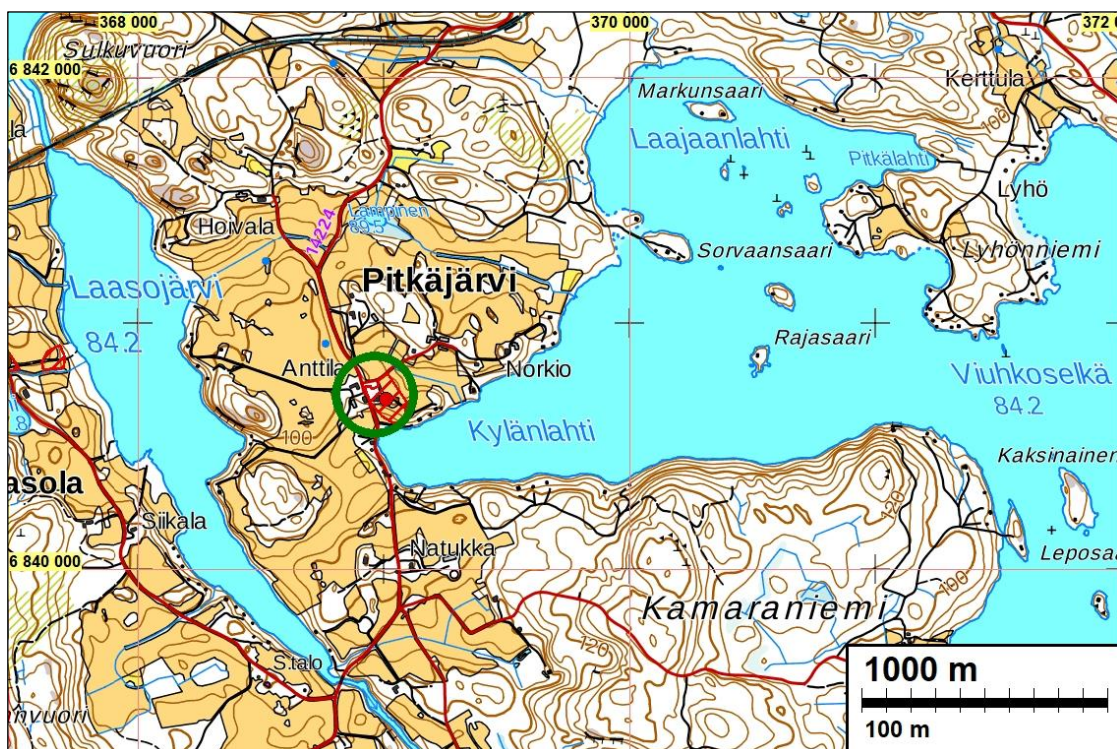
Aikaisemmat tutkimukset: Vadim Adel 2009 inventointi, Kirsi Luoto 2015 valvonta.

Tulokset: Valvonnan aikana havaittiin tumman maan kerros yhden kaapeliojakaivannon eteläpäädyssä. Kerros liittyy todennäköisesti historiallisen ajan kylätonttiin ja sijaitsee pari metriä nykyisen muinaisjäännösalueen ulkopuolella.

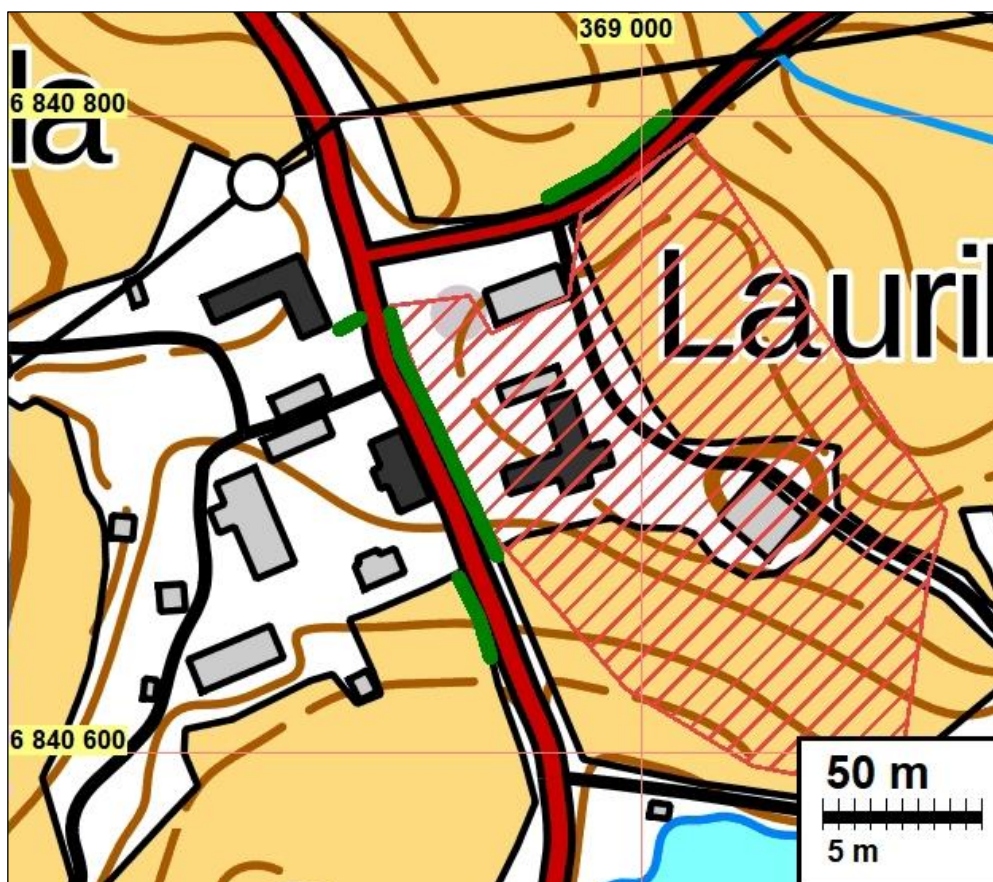

Selityksiä: Tutkimusalue sijaitsee vihreän ympyrän sisällä kartan itäosassa. Koordinaatit ja kartat ovat ETRS-TM35FIN koordinaatistossa. Kartat: Maanmittauslaitoksen maastotietokanta 11/2017. Muinaisjäännösrekisteri on tarkastettu 11/2017. Valokuvia ei ole talletettu mihinkään viralliseen arkistoon eikä niillä ole mitään kokoelmatunnusta. Valokuvat ovat digitaalisia ja ne ovat tallessa Mikroliitti Oy:n serverillä. Kuvat: T. Tiainen.

Kartat

Valvonnassa kaivettu alue on vihreän ympyrän sisällä.

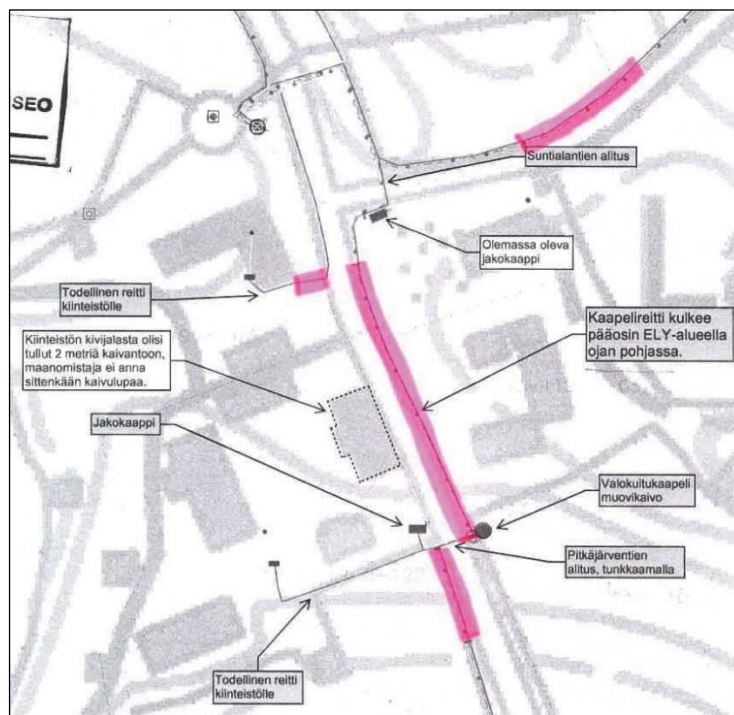

Valvonnassa kaivetut maakaapelilinjat on merkitty vihreillä viivoilla. Punaisella vinoviivoituksella merkitty alue on muinaisjännösalue.

Muinaisjäännösalue on merkitty punaisella vinoviivoituksella ja valvonnassa kaivetut linjaosuudet vihreillä viivoilla. Suurempi kirkkaan vihreä pallo osoittaa valvonnassa havaitun tumman maan kohtaa ja pienempi keltainen pallo luun löytökohtaa.

Ote Pirkanmaan maakuntamuseon lausunnosta (17.10.2017 DIAR: 421/2017). Valvonnassa kaivettavat maakaapeliojat on merkitty lausunnon liitekarttaan vaaleanpunaishilla viivoilla

Valvonta

Oriveden Pitkäjärvellä oli käynnissä sähköjohtojen maakaapelointi. Pirkanmaan maakuntamuseo edellytti lausunnossaan (17.10.2017 DIAR: 421/2017) Elektron Oy:lle (hankkeen suunnitteli-

ja urakoitsija), että maakaapelin kaivu tulee Pitkäjärven historiallisen kylätontin kohdalla tehdä arkeologin valvonnassa. Elenia Oy (maakaapeloinnin toteuttaja) tilasi kyseisen valvonnan Mikrolitti Oy:ltä. Valvonnan suoritti Teemu Tiainen yhden pitkäksi venyneen päivän aikana 6.11.2017 valvonnan kannalta hyvässä syysäässä.

Maakaapelin reittiä ennen kaivutöitä muinaisjäännösalueen luoteisosassa. Kaivutyö tehtiin sähkötolpan ja tien väliin. Eteläkaakkoon.

Pitkäjärvi (Pitkäjärvi) (mj-tunnus 1000017584) niminen kiinteä muinaisjäännös on historiallisen ajan kylätontti, jonka juuret ulottuvat keskiajalle. Kohde on tuotu muinaisjäännösrekisteriin vuoden 2009 inventoinnin perusteella (Adel). Seuraavat tiedot perustuvat mainitun inventoinnin raportista saatuihin tietoihin: Pitkäjärven kylä on ollut Oriveden toiseksi suurin kylä keskiajalla. Kylä mainitaan maakirjoissa 1540-luvulla, jolloin siinä on ollut yhdeksän taloa. Talojen määrä kylässä 1700-luvun alussa on ollut 12. Adel paikansi kylätontin 1630-luvun maakirjakartan ja 1780-luvun isojakokartan perusteella. Paikalta hän havaitsi muun muassa punasavikeramiikkaa, lasin paloja, liitupiipun kappaleen sekä todennäköisen rakennuksen perustuksen. Inventointiraportissa Adel esittää kiinteälle muinaisjäännökselle likimääräinen aluerajauksen, joka näyttää siirtyneen sellaisenaan muinaisjäännösrekisteriin eli muinaisjäännösalueeksi. Saman inventoinnin yhteydessä Adel löysi kylätontin koillisosan pellostä kvartsi-iskoksen – kohde on muinaisjäännösrekisterissä kivikautisena irtolöytöpaikkana (*Laurila mj-tunnus 1000017339*). Alueelta on aiemmin löytynyt kivikirves ja kaksi kourutaltoa, joiden tarkka löytöpaikka ei ole tiedossa. Adel totesi inventointihavaintojen perusteella, että paikalla on mahdollisesti peltotöissä tuhoutunut kivikautinen asuinpaikka, jota ei tule pitää kiinteänä muinaisjäännöksenä.

Kirsi Luoto teki kylätontin alueella ja sen länsipuolella arkeologista valvontaa vuonna 2015. Valvonta tehtiin vesihuoltotöiden yhteydessä. Luoto havaitsi valvonnan aikana muinaisjäännösalueen länsiosan peltokerroksesta kivihioimen katkelman sekä muinaisjäännösalueen (ja Pitkäjärventien) länsipuolelta, peltokerroksen alapuolelta, punertavaksi värjäytyneitä silttiä/savea noin neliömetrin alalta. Värjäytyneestä kohdasta löytyi tuolloin palamatonta luuta, hieman hiiltä sekä palanutta savea/huonosti poltettua tiiltä.

Marraskuussa 2017 suoritetun arkeologisen valvonnan yhteydessä maakaapelilinjaa kaivettiin neljään erilliseen kohtaan yhteensä noin 170 metrin matkalle. Kaapelioja kaivettiin kärkeään

kohti kapenevalla kauhalla, jolloin ojan pohjan leveydeksi tuli noin 40 cm. Maakaapelin tavoitesyvyys oli 70 cm. Käytännössä kaapeliojan syvyys vaihteli 70 ja 100 cm:n välillä. Maanpinnan tasalta kaapeliojan leveys oli 70-90 cm.

Eteläisin valvonnassa kaivettu maakaapelin sijainti ennen kaivutöitä. Luoto havaitsi vuonna 2015 samalta alueelta punaiseksi värjäytynyttä silttiä/savea. Eteläkaak-

Pohjoisin valvottavaksi määrätty kaapeliojan osuus sijoittui muinaisjäännösalueen pohjoispuolelle, Suntialantien pohjoispuolen peltoon ja tien suuntaisesti. Tämän kaivannon pituus oli hie- man alle 50 metriä (ääripisteet N 6840 773 E 368 969 ja N 6840 800 E 369 008). Pelto- eli muokkauskerroksen paksuus paikalla oli 30-45 cm. Ruskean muokkauskerroksen alla maalajina oli harmaa savi. Peltoon kaivetun kaapeliojan osuudelta ei havaittu mitään arkeologisesti mie- lenkiintoista.

Alla: pohjoisimman valvotun kaapeliojan kaivamista. Koilliseen. *Oikea:* kyseisen valvotun osuuden kohta, jossa kyntökerros oli paksuimmillaan. (45 cm)

Lyhin valvottu kaapeliojan osuus sijoittui Pitkäjärventien länsipuolelle, muinaisjäännösalueen luoteispuolelle. Noin 10 metriä pitkän ojan ääripäiden koordinaatit ovat N 6840 733 E 368 903 ja N 6840 736 E 368 913 – kaivanto ulottui talon kulmalta tien laitaan. Kaivannon kohdalla myllätyn pintakerroksen paksuus oli noin 20 cm. Pintakerros koostui pihatien sorasta sekä ruokamul- lasta. Muokatun kerroksen alapuolelta paljastui koskematon harmaa savi. Tältä kaapeliojan

osuudelta ei havaittu kiinteitä rakenteita. Muokatussa pintakerroksessa havaittiin neljä palaa lasitettua punasavikeramiikkaa (ei talletettu epämääräisen löytökontekstin vuoksi), muutamia tiilen kappaleita sekä modernimpaa roskaa, kuten muovin paloja.

Lyhin valvottu kaapelioja. Koilliseen.

Pisin yhtenäinen valvottu kaapeliojan osuus sijoittui muinaisjäännösalueen länsilaitaan, Pitkäjärventien itäpuolelle ja tien suuntaisesti. Hieman alle 90 metriä pitkän valvottu osuuden ääripäiden koordinaatit ovat N 6840 740 E 368 922 ja N 6840 660 E 368 955. Tämä valvonnassa kaivettu linjan osuus sijoittuu aivan eteläpäästään suurin piirtein saman kohtaan kuin Luodon vuoden 2015 valvontatutkimus. Nyt kaivettu kaapelioja sijoittui käytännössä kokonaan tien ja pihamaan väliseen ojaan ja sen penkkaan. Myllätyn ja sekoittuneen pintakerroksen paksuus vaihteli tässä kaivannossa 20 ja 35 cm välillä. Pintakerros koostui sorasta, mullasta ja muutamista irrallisista kivistä. Pintakerroksen maa-aineksen seassa oli muovin riekaleita yms. modernia roskaa.

Pisimmän valvonnan aikana kaivetun kaapeliojan pohjoispäätä. Eteläkaakkoon. Edellisessä käsitellyn kaivannon eteläpäähän tehtiin tienalitusta (tunkkausta) varten noin 1,2 x 2,5 m kokoinen kaivanto, jonka syvyys oli noin 1,2 metriä. Tunkkauskaivannon itäpäästä (keskipiste N 6840 662 E 368 956) havaittiin noin 25 cm paksuinen tumman maan kerros (yläosa 35 cm syvyydessä). Tumman kerroksen alla maalaji oli vaalea savi, mitä vaikutti olevan myös tumman kerroksen päällä hieman alle 10 cm paksuudelta. Lähinnä maanpintaa paikalla oli noin

15 cm paksu pellon muokkauskerros. Maanpinta tumman kerroksen kohdalla vietti länteen, eli kohti tieojaa. Tumma kerros puolestaan ei laskenut kohti länttä yhtä jyrkästi kuin maanpinta. Tumma kerros saavutti muokkauskerroksen alareunan noin 50 cm kaivannon itäreunasta länteen, kohdassa missä tieojan itäreuna alkoi. Valvonnan yhteydessä ei saatu selville sitä, oliko tumma kerros tuhoutunut tieojaa kaivettaessa vai oliko tumman kerroksen ”luontainen” länsipääty tällä kohtaa.

Tummaa kerrosta lastalla puhdistettaessa siitä ei tehty mitään löytöjä. Kerroksessa oli muutamia mustia pieniä kikkareita, jotka saattoivat olla hiiltä. Kikkareet saattoivat olla myös osin maatuneita orgaanisen materiaalin (puu, luu) paloja. Tumman kerroksen voisi tulkita vanhaksi pelto- tai pihakerrokseksi, mikä olisi jäänyt ojan kaivamisen yhteydessä ojasta nostetun maa-aineksen alle. Toisaalta kerros on voinut jäädä myös ylärinteestä aikojen saatossa kyntämisen yhteydessä siirtyneen maa-aineksen peittämäksi. Katsoisin tumman kerroksen kuitenkin tässä yhteydessä kuuluvan osaksi vanhaa kylätonttia, mahdollisesti siis osaksi sen pihaa tai peltoa, ja siten olevan osa muinaisjäännöstä – havaittu tumman kerroksen kohta sijoittuu muutaman metrin nykyisen muinaisjäännösalueen ulkopuolelle.

Tumma kerros näkyy kuvan oikeassa laidassa ja häviää muokkauskerrokseen vasemmalle päin (länteen) tultaessa. Pohjoisluoteeseen

Tumma kerros kaivannon itäpäädyssä. Itäkoilliseen.

Tumma kerros kaivannon itäpäädyssä. Itään

Eteläisin valvottu kaapeliojan osuus sijoittui muinaisjäännösalueen ja Pitkäjärventien länsipuolelle, samalle alueelle, miltä Luoto havaitsi vuoden 2015 valvonnassa punaiseksi värjäytynyttä silttiä/savea. Nyt valvonnassa kaivetun osuuden pituus oli hieman alle 30 metriä (N 6840 657 E 368 943 ja N 6840 628 E 368 953). Linjan pohjoispäähän tehtiin tienalitusta (tunkkausta) varten noin 1,2 x 3 metrin kokoinen levennys. Valvonnassa kaivetulta osuudelta ei havaittu Luodon kuvailemaa punertavaa maata. Peltokerroksen paksuus tällä linjan kohdalla oli 20-30 cm ja sen alla oli harmahtava savi. Ainoa mainittava havainto tästä kaivannosta oli palamaton luun kappale, joka löytyi peltokerroksesta (N 6840 648 E 368 946) noin 10 cm syvyydestä. Epämääräisen löytökontekstin vuoksi luuta ei talletettu.

Eteläisimmän valvotun kaivannon pohjoispäätty. Oranssit putket on asennettu tien alle tunkkaamalla.

Kaivannon länsileikkaus kutakuinkin siltä kohtaa, jolta Luoto havaitsi punertavaa maata. Länteen.

Tulos

Valvonnan yhteydessä kaivetuista kaapeliojista havaittiin tumman maan kerros yhdestä kohdasta. Tumma maa voi olla joko vanhaa piha- tai peltokerrosta. Kohta sijoittuu noin kaksi metriä nykyisen muinaisjäännösrajan ulkopuolelle.

23.3.2018

Teemu Tiainen

Lähteet

Adel, Vadim 2009. Orivesi Rantaosayleiskaava-alueiden arkeologinen inventointi 2009.

Luoto, Kirsi 2015. Orivesi Pitkäjärvi. Vesihuoltolinjan kaivun arkeologinen valvonta 2015.